

Historia wsi Kozłów

KOZŁÓW - (Cozlow - 1257, 1280, 1288; Koszlow - 1470-80, Kozlow - 1564, 1581, 1629). Liczba mieszkańców - ok. 1100. Wieś leży w centralnej części gminy o tej samej nazwie. Rozłożona jest w dolinie strumieni - dopływów Pilicy. Nazwa wsi ma pochodzenie patronimiczne od przydomku - „Koza”. Nie ma pewnych danych, kiedy powstała osada Kozłów. Być może jej początków należy szukać na przełomie XII i XIII wieku, gdy po raz pierwszy wymieniona została w źródłach pod rokiem 1257, była już w pełni zorganizowana. Raczej odbudowana, gdyż osada i zapewne drewniany kościółek filialny został zniszczony w roku 1241 przez Mongołów. Kozłów znajdował się na trasie ich łupieżczej wyprawy. Właśnie w 1257 roku została podarowana przez księcia krakowsko-sandomierskiego Bolesława Wstydlwego, klaryskom z klasztoru w Zawichoście. Po kolejnym najeździe mongolsko-tatarskim, klaryski przenieśli się w roku 1262 do Grodziska k. Skały, a w roku 1280, definitywnie do kościoła św. Andrzeja w Krakowie. W roku 1288 za panowania księcia Leszka Czarnego przystąpiono do odbudowy spalonego kościoła. Był to najprawdopodobniej tylko kościół filialny pod wezwaniem Wszystkich świętych. Kościół ten przetrwał ok. 150 lat. Nie był jednak wymieniony w Spisie świętopietrza z roku 1326. Wiadomo jedynie, że parafię w Kozłowie erygowano dopiero w roku 1381. Po raz pierwszy modrzewiowy kościół w Kozłowie wzmiankowany jest pod rokiem 1435 (1438). Jako fundator świątyni podawany w źródłach był Mszczuj herbu Lis. Protoplaści rodu Lisów obecni byli na pobliskich terenach co najmniej od połowy XII wieku (Koziegłowy, Jędrzejów, Żarnowiec itd.). Był to wielce zasłużony ród kasztelanów (komesów) i wojewodów. Współcześni zaliczali ich do stronników Leszka Czarnego, a później Władysława Łokietka. Pierwszym, udokumentowanym źródłowo przedstawicielem Lisów w Kozłowie był kasztelan sandomierski - Pakosław ze Mstyczowa, a był też kasztelanem krakowskim. Zmarł w roku 1319. Dobra kozłowskie dziedziczył jego syn - Andrzej, kasztelan wiślicki (zm. w 1347 roku), a następnie jego wnuk Piotr z Kozłowa (zm. w 1385 roku). Kolejni Lisowie to: Mszczuj z Kozłowa (1377-1411); Piotr z Kozłowa 1399-1424 oraz syn Jana ze Stanowisk, Jakub noszący już nazwisko Kozłowski. Jeszcze za swojego życia Piotr z Kozłowa oraz jego syn Mszczuj zbudowali w 4 ćwierci XIV wieku w Kozłowie jakiś obwarowany dwór z kaplicą. Budowla ta wzmiankowana jest w źródłach jako „curia”. Współczesnym śladem po tym założeniu obronnym, są słabo zaznaczone nasypy ziemne i centralny nasyp o kształcie elipsy o wymiarach ok. 55 x 35 m i przylegający doń od południa „aneks” również o podstawie owalnej o wymiarach ok. 23 x 18 m. Oba te człony założenia dzieliła fosa o szerokości 14 - 16 m. 1399 Tenże Mszczuj w roku 1381, przy okazji przeniesienia wioski na prawo niemieckie, uposażył (istniejący wcześniej) kościół w Kozłowie, a w zasadzie plebana, w 2 łany gruntów z karczmą oraz łąkę pośrodku lasu Brydzyń zwaną Czarna Rogoża. Ponadto kościół otrzymał fragment lasu (Brydzyń), a także dziesięcinę z wiosek: Kozłów i Stanowiska. W roku 1394 wzmiankowany jest kapelan kaplicy zamkowej („de curie”). Zgodnie z wynikami badań archeologicznych drewniany zamek i kaplica Lisów spłonęła pod koniec XV wieku. Przedstawiciel kozłowskich Lisów - Mikołaj z Kozłowa, należał do najświetlejszych umysłów swojej epoki. W latach 1410-11 był rektorem Uniwersytetu Krakowskiego, a w latach 1414-20 sprawował funkcję wicekanclerza tegoż Uniwersytetu. W 1444 roku Jarosław herbu Lis ufundował w Kozłowie nowy i większy modrzewiowy kościół. Kozłów wspomina Jan Długosz w Liber Beneficiorum (1470-80). We wsi było 16 łanów kmiecych, których dziesięcinę snopową i konopną oddawano klaryskom z klasztoru św. Andrzeja w Krakowie. Ponadto we wsi była karczma na 1 łana. W Kozłowie był również folwark rycerski, który należał do Jakuba Kozłowskiego herbu Lis (zm. w 1470 roku). Z tego folwarku dziesięcinę oddawano miejscowemu plebanowi. Na Jakubie Kozłowskim skończyła się męska linia tego rodu. Ich kozłowskie dobra odziedziczyły córki: Katarzyna (zm. 1506) i Elżbieta (zm. w 1497). Katarzyna odziedziczyła większość dóbr kozłowskich. W roku 1488 wyszła za mąż za Bieniasza z Krakowa, a po jego tragicznej śmierci w 1492 roku, ponownie wyszła za mąż za Marcina Czeszowskiego. Wcześniej jednak sprzedała w roku 1490 swoje dobra w Kozłowie za 500 grzywien

Janowi Słupskiemu herbu Drużyna. Jan Słupski od 1481 roku był mężem siostry Katarzyny - Elżbiety, która wniosła mu w posagu część Kozłowa, Januszowice, Stanowiska i część Rogowa. W roku 1517 tenże Jan Słupski sprzedaje za 1500 florenów, Krystynowi Minockiemu z Minogi (wcześniej właścicielowi części Rogowa) herbu Nowina, wszystkie wspomniane wyżej dobra z rejestru poborowym woj. krakowskiego z roku 1581 wiadomo, że wieś Kozłów należała do Stanisława Minockiego z Rogowa herbu Nowina i obejmowała 12 łąnów kmiecych, 7 zagrodników z rolą, 2 komorników bez bydła, 1 rzemieślnika i karczmę na 1 łąna. Ale już w roku 1582 wieś i okoliczne dobra przeszły w ręce rodziny Myszkowskich (biskupa Piotra Myszkowskiego) herbu Jastrzębiec. W roku 1601 Myszkowscy (bratankowie biskupa Piotra) uzyskali od Sejmu zgodę na utworzenie niepodzielnej ordynacji pińczowskiej obejmującej łącznie 3 miasta i 78 wioski. Pierwszym ordynatem został Zygmunt Gonzaga-Myszkowski herbu własnego. Rejestr poborowy województwa krakowskiego z roku 1629 podaje, że właścicielami wsi byli Myszkowscy i było w niej 12 1 łąna kmiecego (w tym karczma na 1 łąna), 7 zagrodników z rolą i 1 rzemieślnik. W roku 1727 zmarł bezpotomnie Józef Władysław Gonzaga-Myszkowski z Książa Wielkiego. W roku 1729 trybunał koronny w Lublinie przyznał ordynację hrabiemu Franciszkowi Wielopolskiemu herbu Starykoń, którego żona Krystyna Komorowska była prawnuczką pierwszego ordynata - Zygmunta Gonzagi-Myszkowskiego. W ten sposób VIII ordynat nosił do śmierci (zm. w 1730 r.). Franciszek Wielopolski tylko przez rok cieszył się tytułem VIII ordynata. Jego pełny tytuł brzmiał: Franciszek, hrabia na Żywcu i Pieskowej Skale Wielopolski, margrabia na Mirowie i Pińczowie Gonzaga-Myszkowski. Między 1783, a 1809 rokiem wieś należała do Franciszka z Wielopolskiego-Myszkowskiego herbu Starykoń oraz do plebana. W części szlacheckiej wsi były 35 dymy (gospodarstwa) w tym: karczma z browarem, 17 chałup kmieci (w tym kilku przedstawicieli szlachty zagrodowej), 13 zagród zagrodników i 3 chałup chałupników). W karczmie i browarze mieszkało 6 Żydów (w całej wsi mieszkało 315 osób). W części plebańskiej z prebendą było 15 dymów: plebania (dom proboszcza ze szkółką), dom dzierżawcy z rodziną szlachecką liczącą 6 osób, wikaria (zamieszkała przez wikariusza i jego rodzeństwo), murowany szpital (przysłup) z 7 ubogimi, organistówka i 10 chałupy chałupników. W roku 1827 wieś Kozłów składała się z 87 dymów i liczyła 670 mieszkańców. Był tu zarząd gminny, kościół parafialny i szkoła początkowa. W roku 1881 wieś należała do tzw. właścicieli cząstkowych, którzy posiadali od kilkunastu do paruset mórg (łącznie 867 mórg). Majątki te nosiły stare nazwy ról kmiecych: Francowizna, Gołoszczyzna, Klajnowizna, Sudarzewszczyzna, Tarnowszczyzna i Zboińszczyzna. Do chłopów Kozłowskich należało 291 mórg, a proboszcz posiadał resztówkę w postaci 8 mórg. Dawne grunty plebańskie o obszarze 133 mórg rozparcelowano wśród bezrolnych. W tym czasie do parafii Kozłowskiej należały wioski i folwarki: Bryzdzyn, Bogdanów (folwark), Kamionka, Kozłów i Rogów (łącznie - 1367 wiernych). Cała gmina Kozłów (rozparcelowany folwark Bogdanów, Bryzdzyn, Kamionka, Karczowice, Kowalów, Kozłów, Krężoły, Marcinowice, Pękosław, Przybysławice, Przysieka, Rogów, Wierzbica, Wolica, Wiśniówka i Żabiniec (rozparcelowany folwark)) miała powierzchnię 14056 mórg. Majątki dworskie obejmowały 6569 mórg; dobra cząstkowe (szlachta zagrodowa) - 867 mórg, chłopci gospodarowali na 5360 morgach, a do kościoła należało 8 mórg. świeżo rozparcelowanych gruntów dworskich było 1252 morgi. Cała gmina Kozłów liczyła 4014 mieszkańców (w tym: 42 Żydów). W roku 1901 ks. Marian Rykowski rozebrał stary drewniany kościół. W tym samym roku rozpoczęła się budowa nowego, murowanego kościoła. W roku 1902 kościół ten został konsekrowany pod wezwaniem Matki Boskiej Nieustającej Pomocy. W roku 1912 zmieniono wezwanie kościoła na Podwyższenia Krzyża świętego.